

Harrier Rescue

Heb je ze ook al vanuit je auto met hun lage glijvlucht zien zweven boven de velden ? Het zijn de onze nieuwe heersers van het polderlandschap : de bruine kiekendieven. Inderdaad, sedert enkele jaren zijn die roofvogels van het lage land aan een serieuze opmars bezig in onze polders. Wellicht komt die 'invasie' vanuit Nederland, het kiekendievenland bij uitstek. Maar er is meer aan de hand dan een 'overschotpopulatie' van onze Noorderburen. Tot voor kort was de bruine kiekendief in ons land een echte zeldzaamheid, enkel terug te vinden in het rietland, meestal gelegen in natuurreservaten. In het nabijgelegen agrarische gebied was hij enkel foeragerend terug te vinden, zeker niet broedend.

Nochtans werd reeds in 1948 in de Noordoostpolder in Nederland vastgesteld dat de bruine kiekendief massaal in graan- en luzernevelden ging broeden. Het betrof weliswaar een zeer specifiek situatie waarbij in een drooggelegde polder tijdens de oorlogsjaren massaal riet kon groeien met een sterke toename van de bruine kiekendief als resultaat, gevolgd door een incultuurneming van die polder met omzetting van riet naar akkerland. De aanwezige bruine kiekendieven namen massaal hun toevlucht tot de graanakkers als ersatz broedgebied naast de nog aanwezige rietvelden. De aanpassingsmogelijkheid van de bruine kiekendief is dus niet nieuw maar alleen voor onze streek niet zo gekend. Daarbovenop moet men weten dat de bruine kiekendief een breed voedselgamma heeft zodat hij op zeer verschillende terreinen en doorheen alle seizoenen actief kan zijn. Normaal is hij een trekvogel die overwintert in West-Afrika maar in Nederland (maar ook rond de Blankaart) zijn er ieder jaar exemplaren die overwinteren wat nogmaals z'n flexibiliteit aantoont.

Vraag is nu natuurlijk of de bruine kiekendief wel een nieuwkomer is of eerder een verloren zoon, die na decennia terug is van lang weggeweest ? Wie beschikt er over gegevens hieromtrent ?

Ondertussen is het tweede seizoen van Harrier Rescue achter de rug.

Op de vooravond van het nieuwe broedseizoen is enige reflectie naar de voorbije werking van het beschermingsproject voor bruine kiekendieven zeker op z'n plaats.

We moeten echter beginnen met een negatieve noot. Want blijkbaar raakt de bescherming van de bruine kiekendief niet van de grond in andere delen van de provincie dan Bachten de Kupe. Geen enkele vereniging ging in 2001 over tot georganiseerde activiteiten rond de bruine kiekendief. Er worden ongetwijfeld wel kiekendieven geïnventariseerd, maar dan in de beschermde gebieden (natuur-gebieden), waar bescherming niet nodig is aangezien de broedgevallen zich meestal in het rietland bevinden. Nochtans hebben we als polderprovincie een verantwoordelijkheid in deze zaak !

Plaats	Gebruiker perceel	Biotoop	Maatregelen	Resultaten
Kleiputten Stuivekenskerke- Diksmuide (2)	Afdeling Natuur	Rietland	-	
Decantatiebekkens Suikerfabriek Veurne	NV Suikerfabriek van Veurne	Rietland	-	
Kreek Nieuwendamme- Nieuwpoort	?	Rietland	-	
Burgweg-Adinkerke- De Panne	Agro Delva - Deputter Danny, Vaartstraat 37, Veurne	Tarwe	-	zeker 2 juv., 1 onzeker
Debarkestraat-	Inghels Pascal,	Maaigrasland	vierkant	2 juv.

Plaats	Gebruiker perceel	Biotoop	Maatregelen	Resultaten
Bulskamp-Veurne	Bulskampstraat 3 8630 Veurne			
Beerst-Zijdelingstraat	Mehuys Bart, Zijdelingstraat 16, 8600 Beerst	Maaigrasland		eieren kapot
Rond spaarbekken (2)	?	rietland	-	
De Blankaart (3)	Afdeling Natuur/Natuurpunt	rietland	-	
Zevecote	landbouwer	Maaigrasland	vierkant	predatie
Pervijzestraat- Booitshoeke-Veurne	de Grave Geert Pervijzestraat 5, Veurne	Tarwe	-	juv. min. 2
Alveringem- Steendamstraat	?		-	

Een 15-tal broedgevallen konden in 2001 worden geregistreerd. Opvallend was het groter aantal broedgevallen in rietland dan vorige jaren. Misschien kan dat verklaard worden door het geringe aantal graanvelden. Ook de aantrekking van de maaigraslanden wijst er op dat de graanvelden in 2001 geen grote aantrekking hadden, gelet op de geringe hoogte van het gewas eind april. Een tweetal opgevolgde nesten werden gepredeerd, beiden in maaigrasland, die trouwens zeer predatievatbaar zijn.

Het opvolgen van een bruine kiekendief langs de Bewesterpoort, in de Buitenmoeren van Veurne, leidde mij op pinksterenmaandagavond 5 juni 2001 naar één van de zeldzame (door het natte weer in het najaar) gerstvelden in de streek. De bewuste kiekendief foerageerde van her naar der gedurende de ganse dag, zodat ik ernstig twijfelde of het hier ging om een broedgeval. Ik zag ze opvliegen vanuit de rand van het bewuste gerstveld, om ze vervolgens uit het oog te verliezen. In een laagstaande maïsakker kwam een jong mannetje omstreeks half tien 's avond van op hoge hoogte (alleszins voor een kiekendief) aan-gevlogen. Een tiental minuten later kwam een vrouwtje aangevlogen en verplichtte het mannetje om enkele meters verder te gaan zitten. De twee bleven rustig zitten zelfs wanneer jonge hazen vlakbij zaten te spelen. Wat later kwam het bewuste vrouwtje het tweetal vervoegen. Groot was m'n verbazing dat nog verschillende andere bruine kiekendieven (ook meer dan éénjarige mannetjes) iets voor 22 uur erbij kwamen. De meesten kwam zitten in de korte mais om rond 22 u. 10 allen achteraan rechts van het gerstveld ongeveer bij elkaar te gaan slapen. In ieder geval waren dit niet allemaal éénjarige vogels maar misschien wel nog allemaal niet geslachtsrijp. Gebrek aan partners was er ook zeker niet. Was er misschien voedselgebrek? Of was het biotoop, met z'n weinige tarwevelden, voor de adulte kiekendieven niet meer interessant genoeg en werd het een secundair gebied waar plaats was voor de onvolwassen vogels? Er werd vastgesteld dat de slaapplaatsen geregeld veranderde van locatie.

Na twee mislukte pogingen in gewoon maaigrasland vorig jaar, werd in 2001 een succesvolle beschermingsactie uitgevoerd van een broedgeval in de Buitenmoeren van Veurne. Het succes is te danken aan duidelijke afspraken met de betrokken landbouwer/loonwerker. Vorig jaar faalden we in ons opzet doordat zowel bij het schudden van het gras als bij het inpakken de betrokken loonwerker (die iemand anders was dan degene die het gras maaide) over het vierkant reed zodat het nest bijna bloot kwam te liggen.

Vooreerst werd een groter vierkant genomen, namelijk 10 bij 10 m., dan de 6 bij 6 m die gewoonlijk wordt gebruikt bij een graanveld. De kiekendieven zijn immers bij het broeden veel gevoeliger voor verstoring dan op het moment dat ze grote jongen hebben. Er moet ook rekening worden gehouden met het feit dat na het maaien van een grasland het vierkant volledig bloot komt te liggen : gevaar voor predatie neemt ongetwijfeld toe. Het vierkant wordt dan ook liefst met zo weinig mogelijk mensen betreden.

De eerste twee rijen gras werden weg van het vierkant gelegd (met hooivork). Op die manier wordt er verhinderd dat bij het schudden het gras op het vierkant terecht komt. Ook bij het inpakken van het gras moet men attent zijn en vragen aan de landbouwer dat de pakken gras direct worden verwijderd en geen dag blijven staan op het perceel.

Er werd vastgesteld dat onvolwassen bruine kiekendieven soms baltsgedrag vertonen en nestmateriaal aanbrengen zonder evenwel tot broeden te komen. Het is van willen maar niet kunnen. Dit gedrag kan sterk misleidend zijn. Let dus op bij dergelijke gevallen. Wanneer het in een maaigrasland is die binnenkort wordt gemaaid, ontdek je al vlug dat dit geen broedgeval is en nooit zal worden ondanks het feit dat er een nest aanwezig is en het vrouwtje vaak om het nest vertoeft. Bij graanvelden is dit minder gemakkelijk. Je kan bijvoorbeeld het nest hebben gelokaliseerd en dan een poosje geen observaties doen : het nest ligt veilig in het graanveld en de broedtijd is een maand lang. Groot is je verbazing na een maand dat van kiekendieven niks te bespeuren valt : hoogstens kan er op de gelokaliseerde plaats een nest aanwezig zijn maar verder niks.

Om de broedgevallen van de bruine kiekendief, wie weet een zeer zeldzame grauwe kiekendief, te kunnen opsporen moeten we georganiseerd op pad gaan. Dit doen we als volgt.

Het gebied Bachten de Kupe werd hiervoor ingedeeld in diverse blokken. Per blok zijn er bij voorkeur twee medewerkers actief. Enkele blokken zijn nog volledig vrij of er wordt nog een tweede medestander gezocht (blok Duinkerke- Nieuwpoortvaart, blok Grote Labeur, blok Allaertshuizen, blok Hemmepolder, blok Avekapelle-Zoutenaie, blok Lampernisse, blok Lolege).

We pleiten om de observaties op een gestructureerde manier te doen, namelijk via de organisatie van zogenaamde Harrier Weekends tijdens het laatste weekend van maart (I), april (II) en mei (III).

Harrier Weekend I (zaterdag 30 maart)

Tijdens dit eerste weekend situeren we de maaigraslanden en de graanvelden op kaart en doen we onze eerste waarnemingen ter plaatse. We kleuren met onze kleurpotloden of stiften onze gebieden in (bleekgroen voor tarwe of gerst, donkergroen voor maaigrasland). Op die manier heb je vanuit het thuisfront een goed idee hoe je gebied eruit ziet en kan je meer gericht zoeken tijdens je volgende Harrier Weekends. Misschien vind je nu al een slaapplek in een maaigrasland van de bruine kiekendieven ? Een broedgeval in de buurt is dan meer dan waarschijnlijk !

Nadien, om 11 u. nabespreking in De Vleermuis

Harrier Weekend II (zaterdag 27 en zondag 28 april)

Het tweede weekend gaan we met onze ingetekende kaart naar ons gebied en gaan we de nestelende kiekendieven lokaliseren. De bruine kiekendieven zijn op dat ogenblik ongeveer een

maand terug. De meeste oude koppels hebben hun territoria terug ingenomen en zijn wellicht begonnen met de eileg of hebben de nestbouw afgerond. Ook nieuwe koppels zullen dan reeds hun territoria hebben afgebakend en zijn zonder twijfel bezig met hun baltsvluchten.

Nadien, om 11 u. nabespreking in De Vleermuis

Harrier Weekend III (zaterdag 25 en zondag 26 mei)

Het derde weekend dient om onze uitgemaakte koppels te lokaliseren en definitief de lokaties te kunnen bepalen met het oog op verdere bescherming.

Nadien, om 11 u. nabespreking in De Vleermuis

Dit zijn de drie georganiseerde momenten bedoeld om broedgevallen op te sporen. Het is natuurlijk evident dat je ook op andere momenten op pad kan gaan.

Dit jaar hebben we via Harrier Rescue geprobeerd om de zaken de beter te organiseren en te structureren zodat bijna het volledige grondgebied van Bachten de Kupe kan bedekt worden door de actie.

Kris Degraeve

Jongste pulli uit nest uit nest van drie langs Burgweg te Adinkerke (augustus 2001). Het koppel werd in mei in een maaigraslandveld uitgemaaid en herbegon in het naburig tarweveld. De foto werd genomen enkele dagen voor het dorsen. Op dat moment konden reeds 2 van de drie jonge bruine kiekendieven zich uit de voeten maken.